

آیین نوروز در گیلان

استان گیلان، از استان‌های شمالی ایران به مرکزیت شهر رشت است. گیلانی‌ها به مردمانی خونگرم و مهمان‌نواز، و مهربان معروف هستند. آنها تمام آداب و رسوم غنی خود را از گذشته حفظ کرده و میراث گذشتگان را به نسل‌های آینده منتقل کرده‌اند. آیین نوروزی گیلان نیز مانند سایر شهرهای ایران نشان از اصالت و فرهنگ مردم شهر دارد. اگر دوست دارید درباره آداب و رسوم نوروز در گیلان بیشتر بدانید در ادامه این مطلب همراه ما باشید.

مراسم عید نوروز در گیلان

آیین‌های نوروزی در گیلان از اسفندماه آغاز و تا سیزده‌بدر ادامه می‌یابد. این آیین‌ها در سه بخش آیین‌های پیشواز از نوروز، آیین‌های ویژه عید نوروز و آیین‌ها و مراسم مربوط به سیزده‌بدر جای می‌گیرد.

گل‌گل چهارشنبه و رسوم زیبای آن

گیلانی‌ها در غروب آخرین سه‌شنبه سال پشته‌هایی از خار، بوته، گون و کاه را رو به قبله درست می‌کنند. آتش می‌زنند سپس از روی آتش پریده و شعر زیر را می‌خوانند:

گل‌گل چهارشنبه به حق پنج‌شنبه

زردی بشه، سرخی بایه نکبت بشه، دولت بایه

ترجمه این شعر بدین شرح است: ای شعله آتش چهارشنبه، به حق پنج شنبه، زردی و ضعف و بیماری رخت بر بندد و نوبت سرخی و نشاط و خرمی فرا رسد. دوره نکبت و ناکامی به سر آید و دولت و اقبال روی نماید.

اسپند دود کردن

اسپندی که از سادات خریداری می کنند را دود کرده و به هنگام دود کردن آن می خوانند:

عاطتیل کن، باطیل کن تی مرده
ماره بیرون کن
اسفند دوکن چاووس بایه مردمار به
هوش بایه

ترجمه این شعر بدین شرح است:
عاطل و باطلش کن و چشم زخم را
از وجودها دور ساز. مادر شوهرت را
بیرون کن. اسپند دود کن تا چاووش
بیاید. مادر شوهرت به هوش بیاید.

شکستن ظروف

مردم گیلان در چهارشنبه سوری به منظور دور ساختن نفرت، رفع قضا و بلا؛ کاسه، کوزه و ظروف کهنه را می شکنند.

فالگوش ایستادن

مردم گیلان در چهارشنبه سوری در گذرگاه‌ها می‌ایستند. با شنیدن پنهانی اولین کلمات عابری، مفهوم آن را حمل بر توفیق یا ناکامی خود در سال آتی می‌شمارند. این مراسم فالگوش ایستادن نام دارد.

قاشق زنی

جوانان و بیشتر دختران گیلانی برای اجرای قاشق زنی به در خانه همسایه‌ها رفته، روی خود را پنهان نموده و خواستار هدیه می‌شوند.

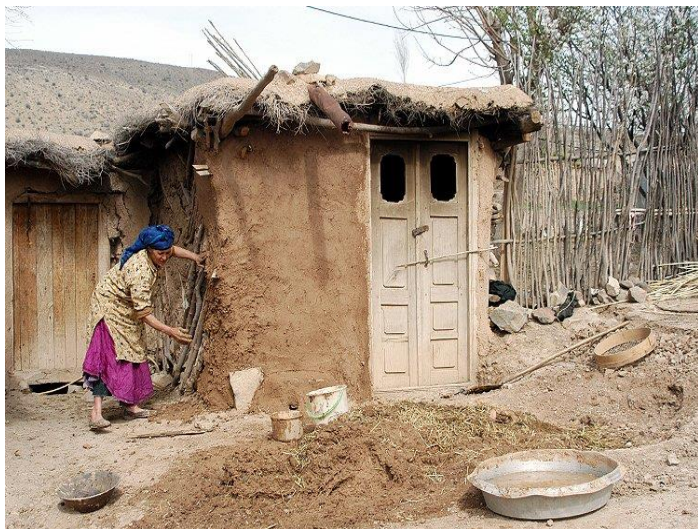
شال اندازی

از رسوم شایع چهارشنبه سوری در مناطق روستایی کوهستانی گیلان شال اندازی است. گاه حالت نوعی خواستگاری از دختر صاحب خانه را دارد. شال اندازان بدون مشخص کردن هویت خویش به خانه همسایه‌ها رفته، شال خود را از پنجره و یا روشنایی خانه آویزان می‌کنند. صاحبخانه معمولاً به گوشه شال آنان مقداری شیرینی و آجیل به عنوان هدیه می‌بندد.

دیچین‌واچین

مادران گیلانی دختران دم بخت خود را به منظور باز شدن بختشان در سال جدید، چند ساعتی از خانه بیرون و خانه تکانی می‌کنند.

کاشتن سبزه نوروز

در استان سرسبز گیلان همانند سایر استان‌های کشور، کاشتن سبزه صورتی نمادین دارد. آن‌ها اعتقاد دارند که اگر چشم ناپاکی بر آن افتد، سبزه رشد نمی‌کند و سبزه نمی‌شود.

شیرینی پزان

۱۰ الی ۱۵ روز مانده به سال نو، اهالی ساکنین مناطق کوهستانی گیلان، شروع به پختن شیرینی‌های رنگی می‌کنند. ابتدا آرد را تفت می‌دهند و روغن به آرد اضافه می‌کنند. سپس شیره را به آن اضافه کرده و با رنگ بر روی شیرینی (حلوا) می‌کوبند. شیرینی (حلوا) را به صورت دایره‌های کوچک درست کرده و شکر، گردو و دارچین را نیز در آن می‌ریزند. در منطقه ضیابر حلوا شکری درست می‌کنند و آن را به صورت بقچه تا می‌کنند.

سفره هفت سین

در آخرین ساعت‌های سال کهنه و در آستانه حلول سال نو، سفره هفت سین یا سفره عید را در اتاقی از خانه می‌گسترند. مردم با چیدن شیرینی و تخم‌مرغ‌های رنگین، آب، آینه، اسپند و هفت «سین» (سیر، سبزه، سرکه، سماق، سمنو، سیب و سکه) و قرآن کریم و برخی‌ها با شماییلی از حضرت علی (ع)، شمع و چراغ در سفره هفت‌سین به پیشواز نوروز باستانی می‌روند.

نوروز خوانی

آخر هر سال و قبل از سال نو مراسم نوروز خوانی در گیلان برپاست که نماد ورود بهار و خیر و برکت است. گروهی از نوروز خوانان با راه افتادن در کوچه و خیابان اشعاری می‌خوانند. آنها ابتدا با زبان شعر دوازده امام را نام برده و زمانی که به قسمت ترجیع بند می‌رسند، آن را دو نفری تکرار می‌کنند. بعد نوروز و نو سال می‌خوانند. این شعر اینگونه شروع می‌شود:

همی خوانم امام اولین را شه کشور امیرالمؤمنین را

وصی و جانشین یعنی علی را

به یاسین و الف لام و به فیروز دهید مژده که آمد عید نوروز

امام دومین هم دسته گل شفاعت می‌کند او بر سر پل

حسن بابش سوار است او به دلدل

به یاسین و الف لام و به فیروز دهید مژده که آمد عید نوروز و...

آمدن سبک پا و خوشقدم

آمدن " سبک پا" یا " خوشقدم " در هنگام تحویل سال نو و یا صبح نوروز نیز در اغلب نقاط گیلان مر سوم است. خوشقدم را از قبل انتخاب می کنند. او صبح نوروز با قرآن، آینه، آب و شاخه های گل و شکوفه و شمشاد اولین کسی است که پس از تحویل سال به خانه می آید. شاخه های شمشاد را به چفت در خانه و اتاق می آویزد. گل و شکوفه را در طاقچه اتاق می گذارد. مقداری آب در پاشنه در می ریزد. قرآن، آب و آینه را روی سفره هفت سین قرار می دهد. مبارکباد می گوید. سکه ای برای شکون به صاحبخانه می دهد و عیدی و شیرینی می گیرد. خوشقدم به علت آن که تمام خانه را قدم می زند و خیر و برکت گام های خود را به همه جای خانه می رساند " خانه پازن " نیز نامیده می شود.

برکت و ارزانی طلبیدن

در روستای " گنجی محله " شهرستان تالش؛ شب تحویل سال زن خانه مقداری از غذای شب را با غذایی که هر یک از افراد خانواده از سهم خود باقی گذاشته اند در دیگ می گذارد. سپس همگی از اتاقی که سفره شام در آن گسترده شده بیرون می روند. در خمره ها و انبار و هرچه در آن ذخیره ای دارند نیز باز می گذارند تا نوروز که می آید به سفره، انبار و همه آنچه که در خانه هست سر بزند و برکت ارزانی دارد.

جمع شدن در زیارتگاه

در شهرهایی که دارای امامزاده و زیارتگاه معتبرند، بسیاری از مردم در ساعت تحویل آن جا جمع می شوند.

ایجاد روشنایی

به هنگام تحویل سال چراغ‌های خانه و شمع سفره هفت‌سین باید روشن باشد.

سیزده بدر

یکی از باورهای مردم شرق گیلان (املش و اشکور) این است که برای رفع نحسی در روز سیزده صبح زود از خواب بر می‌خیزند. به کنار رودخانه رفته، سیزده سنگ را به آب می‌اندازند. نیت می‌کنند که نحوست از آنان دور شود. در برخی نقاط نیز نیت می‌کنند و خود را به آب می‌زنند. براین باورند که اگر کسی در این روز خود را به آب دریا یا رودخانه بزند و شنا کند، هرگونه

بیماری داشته باشد، سالم و تندرست می‌شود. دختران گیلانی در این روز سبزه گره می‌زنند. این مراسم معمولاً با بندبازی، کشتی گيله مردی و نواختن ساز و نقاره همراه است.

آیین‌های نمایشی نوروز در گیلان

آیین‌های نمایشی و اجرای مراسم کمدی و موزیکال به چند شکل در گیلان انجام می‌شود. برخی از این نمایش‌ها ریشه در باورها و پندارهای باستانی و قدیمی دارد.

مقدم مبارک

در غرب گیلان و حدود شهرستان‌های آستارا و هشتپر «تکم چی‌ها» از جمله پیام‌آوران نوروز هستند. کارشان گونه‌ای نمایش عروسکی آئینی به نام تکم است. هماهنگ با ترانه‌هایی که در استقبال از نوروز می‌خواندند آن عروسک را با موزونی حرکت می‌دهند. خانواده‌های گیلانی مقدمشان را خوش و مبارک می‌دانند و شگون کارشان را با دادن هدیه گرامی می‌دارند.

خرس آبونی

خرس آبونی از جمله مراسم است که در شرق گیلان و تنکابن انجام می شود. در نزدیکی های نوروز چند نفر همراه با خرسی دست آموز وارد روستاها می شوند و غمها را از دل زدوده، شادی و خوشی را به خانه ها می برند. برخی از افراد اگر مریضی در خانه دارند بر اساس اعتقادی کهن پس از این که پولی به صاحب خرس می دهند، مقداری کته (برنج) پیش خرس می گذارند. خرس پس از این که نصف آن را می خورد بقیه را به مریض می دهند و اعتقادشان بر شفای بیمار است.

بازی آهوچره

این بازی یکی از رسم های کهن شرق گیلان است که در شمار بازی ها و نمایش های مقدمه نوروز در روستاها به شمار می رود. گروه آهو چره ۳ بازیگر دارد. محور بازی، آهو است. با وسایل مختلف چیزی شبیه کله آهو یا بز درست می کنند. بازیگر آهو گونی یا کیسه ای پارچه ای روی سر خود می کشد. به طوری که تمام بدنش را می پوشاند. از داخل آن چوبی را که کله آهو بر سر آن قرار داشت به دست می گیرد. نفر دوم گروه با خواندن شعر و با چوبی در دست، نمایش را هدایت می کند. نفر سوم توبره کش است. هر سه با هم کوچه به کوچه به خانه های روستا می روند. بازی آهو چره را اجرا می کنند، شعر می خوانند و از هر خانه چیزی می گیرند.

میمون بازی

این بازی نیز از جمله مراسم های پیشواز نوروز است، در گذشته میمون بازها بیشتر از کولیان اطراف رشت بودند و در اطراف رشت این مراسم را اجرا می کردند. میمون باز شروع به حرکات نمایشی و آکروباتیک می کند. شخص

همراه او به خواندن آواز و ترانه‌های نوروزی می‌پردازد. مردم نیز در جواب این حرکات خنده‌آور و ترانه‌های شاد، به آنها هدیه‌هایی می‌دهند.

آتش بازی

آتش بازها با سیاه کردن صورت خود توسط دوده به آتش‌بازی در شهر و روستا می‌پردازند. آتش شادی این شب‌ها را روشن‌تر و گرم‌تر می‌کنند.

عروس گوله

این نمایش معروف نوروزی، در گیلان، مازندران، الموت و طالقان است. در این نمایش غول، عروس و پیربابو نقش دارند.

غول با پوششی از گلش (ساقه‌های خشک شالی) و زنگوله‌هایی به پا و چماقی در دست در میان مردم حاضر می‌شد. نقش عروس را نیز اغلب یکی از پسران جوان بازی می‌کرد و لباس زنانه می‌پوشید. در بازی نوروزی عروس گوله، غول و پیربابو برای به دست آوردن عروس با یکدیگر درگیر می‌شدند. پیش از آغاز نمایش نیز گروه همخوانی می‌کردند:

عروس گوله بیاریم

جانہ دلہ بیاریم

خانہ خواه ترہ نیاریم

تی پسرہ بیاریم

ترجمه این شعر بدین شرح است: بازی عروس و غول آوردیم/ برای جان و دل آوردیم/ صاحبخانه برای تو نیاوردیم/ برای پسر تو آوردیم.

سخن پایانی

مردم گیلان همواره در پایبندی به سنت ها و احیای آداب و رسوم پیشتاز بوده‌اند. در طول ایام سال با فرا رسیدن هر مناسبتی، حال و هوای استان متناسب با آن ایام رنگ و بوی خاصی به خود می‌گیرد. آیین باستانی نوروز نیز یکی از همین مناسبت‌های مهم می‌باشد که به زیبایی توسط گیلانی‌ها اجرا می‌شود.

در تنظیم این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

<https://gilan.farhang.gov.ir/>

<https://www.beytoote.com/>

<http://javadgss.blogfa.com/>

<https://www.dana.ir/>

<https://www.hamshahrionline.ir/>

تهیه و تنظیم: آيسان پژوهان فر

ویرایش: تیم تولید محتوای عالی گرد